

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

БУТИРСЬКА ІРИНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 338.49:332.1(477)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність: 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернівецькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Школа Ігор Миколайович,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
завідувач кафедри міжнародної економіки та економіки
підприємства.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Пила Василь Іванович,
Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки
та з питань європейської інтеграції України, завідувач відділу (м.
Київ);

кандидат економічних наук
Садова Уляна Ярославівна,
Інститут регіональних досліджень НАН України, старший
науковий співробітник (м. Львів).

Провідна установа: Рада з вивчення продуктивних сил України НАН України, відділ
проблем розвитку та розміщення галузей соціальної сфери (м.
Київ).

Захист відбудеться 27 січня 2006 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д
35.154.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті
регіональних досліджень НАН України за адресою: 79026 м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН
України за адресою: 79026 м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Автореферат розісланий 26 грудня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

В.І. Жовтанецький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах економічного і політичного розвитку

України все більшої ваги набувають питання, пов'язані з самоврядуванням окремих регіонів країни. Саме тому в період важливих перетворень економічного життя виникає ряд актуальних проблем розвитку економіки, зокрема на регіональному рівні, які вимагають теоретичного обґрунтування і глибокого вивчення, при цьому проблема формування регіональної інфраструктури є надзвичайно актуальною. Період ринкових трансформацій, який відбувається на сучасному етапі, зумовлює необхідність формування ефективної інфраструктури з метою підвищення конкурентоспроможності як економіки кожного регіону, так і національної економіки в цілому.

Важливість проблем всебічного розвитку регіональної інфраструктури важко переоцінити, оскільки вони впливають на всі аспекти життєдіяльності регіону. Тому в державі відчутна гостра потреба у створенні надійної регіональної інфраструктури, без розвитку якої неможливий і ефективний розвиток самих регіонів.

Сьогодні, на нашу думку, варто чітко визначити організаційно-економічні засади інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку в Україні, що сприяли б виведенню економіки країни й економіки її регіонів, на якісно новий рівень. З огляду на це, своєчасною та актуальною є постановка питань про дослідження впливу інфраструктури регіону на темпи його економічного зростання та формування стратегії розвитку регіональної інфраструктури в сучасних умовах.

При розробці проблеми формування оптимальної інфраструктури слід виходити з визнання того, що інфраструктура призначена для регулювання взаємодії елементів нової економічної системи, оптимізує рух товарно-грошових потоків і забезпечує розвиток ринкових взаємовідносин, а вплив на виробництво через інфраструктуру є найбільш ефективним засобом регулювання економіки.

У вітчизняній науковій літературі дослідженню інфраструктури загалом та її окремих складових зокрема надається велика увага. Ці питання висвітлюють у своїх публікаціях такі вітчизняні та зарубіжні учені, як П. Беленький, З. Герасимчук, А. Гриценко, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Злупко, В. Куценко, В. Пила, С. Писаренко, У. Садова, Ю. Саєнко, Д. Стеченко, О. Чмир, І. Школа, Д. Ашауер, Р. Брейєр, Дж. Еліасон, Х. Зінгер, Т. Кемпбелл, В. Красовський, І. Маєргойз, Р. Нудельман, А. Пезенті, П. Розенштейн-Родан, П. Самуельсон, І. Синяєва, І. Тараканова, Г. Хедткамп та інші. Однак проблема визначення основних передумов інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та напрямів їх реалізації ще не стала предметом глибокого дослідження, а окремі теоретичні розробки носять фрагментарний характер.

Недостатнє вивчення питань щодо розробки організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, які дозволяють враховувати

специфіку функціонування елементів інфраструктури, їх важливість для забезпечення ефективного розвитку економіки регіонів зумовили вибір теми дисертаційної роботи та окреслили основні напрями наукових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок дисертаційного дослідження пов'язаний з планами науково-дослідних тем, які виконувалися у Чернівецькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ. Матеріали дисертації є частинами госпрозрахункової науково-дослідної роботи „Стратегічні пріоритети використання економічного потенціалу Буковини” (державний реєстраційний № 0101U000929) та держбюджетної міжкафедральної науково-дослідної роботи „Організаційно-економічні засади розвитку туристичного бізнесу на Буковині”. Особисто автором було проведено комплексний аналіз сучасних тенденцій розвитку інфраструктури регіону, визначено основні напрями нарощування інфраструктурного потенціалу та організаційно-економічні засади розвитку туристичної інфраструктури Чернівецької області.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та визначення пріоритетних напрямів їх реалізації.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку і вирішення таких **завдань**:

- дослідження суті і складу інфраструктури та її значення для забезпечення економічного розвитку регіону;
- визначення основних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та пріоритетних напрямів їх реалізації;
- узагальнення та систематизація основних методологічних підходів до оцінки інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку;
- аналіз і оцінка сучасного стану розвитку інфраструктури регіону та рівня інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку;
- дослідження інвестиційного процесу та напрямів інвестицій в інфраструктурну сферу регіону;
- обґрунтування застосування сучасних методів управління розвитком інфраструктури регіону як пріоритетного напрямку реалізації основних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку;
- розробка методичних рекомендацій щодо створення передумов інвестиційного забезпечення розвитку інфраструктури регіону;
- розробка та застосування стратегічних підходів до планування розвитку інфраструктури регіону (на прикладі Чернівецької області).

Об'єктом дослідження дисертаційної роботи є господарський комплекс регіону (дослідження виконано на прикладі Чернівецької області України).

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти формування та реалізації організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

Методи дослідження. При дослідженні теми дисертаційної роботи автор виходив з вимог загальнонаукових та філософських принципів пізнання, ефективних для аналізу економічної сфери – детермінізму, системності, синергетики, міждисциплінарного підходу як методів комплексного аналізу економічних процесів. Дисертант застосував такі основні наукові методологічні підходи: структурний, інституціональний, функціональний; використав для вирішення поставлених завдань спеціальні наукові методи: порівняльний, системного, статистичного та кореляційного аналізу, контент-аналізу, case-study, прогнозування, загальні та спеціальні методи економіко-математичного аналізу, що допомогло реалізувати принципи об'єктивності, повноти, логічної несуперечливості та конкретності.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні документи, що визначають основні напрями розвитку інфраструктури територій, матеріали Держкомстату України, спеціальних періодичних статистичних видань Головного управління статистики у Чернівецькій області. Використані результати аналітичних розрахунків автора, отримані у процесі дослідження, а також матеріали міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференцій, семінарів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні знань з питань розвитку й ефективного функціонування інфраструктури та посилення її впливу на економічний розвиток регіону.

До основних наукових результатів, що виносяться на захист, належать:

вперше:

- побудовано економіко-математичну модель, що визначає залежність між обсягами інвестицій в інфраструктуру, з одного боку, та економічним і соціальним розвитком регіону, узагальнюючим показником якого є ВДВ, – з другого. За допомогою розробленої моделі визначається оптимальний розподіл інвестиційних коштів в інфраструктуру та інші види економічної діяльності для досягнення максимального зростання ВДВ у регіоні за умови обмеженості ресурсів. Запропоновану модель адаптовано на прикладі Чернівецької області;
- адаптовано застосування бенчмаркінгового підходу до визначення основних напрямів інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, що дає можливість регіонам

запозичити кращий досвід основних напрямів та шляхів розвитку інфраструктури, ефективніших від аналогічних регіональних проектів, сприяє зниженню ризику, дозволяє уникнути багатьох помилок та скоротити часові і фінансові витрати, пов'язані з набуттям власного досвіду через проведення експериментів;

- розроблено стратегію інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та запропоновано алгоритм її реалізації. В межах запропонованої стратегії обґрунтовано необхідність акцентування уваги на інвестуванні інфраструктури регіону та визначено основні етапи стратегії інвестування інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку;

удосконалено:

- класифікацію ієрархічних та сутнісно-видових складових інфраструктури через її доповнення такими складовими, як торгівля, банківська система, охорона здоров'я, освіта, інформаційне забезпечення, ділове обслуговування;

одержали подальший розвиток:

- поняття „інфраструктура”, що дало змогу сформулювати його авторське визначення: інфраструктура регіону – це невід’ємна структурна одиниця господарського комплексу регіону, яка забезпечує створення загальних умов для ефективного управління регіональним розвитком та функціонуванням усіх його сфер і видів діяльності;
- основні методики оцінки інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, які дозволяють визначити рівень розвитку інфраструктури, її основних складових та існуючий стан інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці автором теоретичних і методичних підходів щодо удосконалення організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та визначенні пріоритетних напрямів їх реалізації. Систематизовані методики оцінки інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку дозволяють визначити його рівень та можливості подальшого використання потенціалу інфраструктури для забезпечення зростання економіки регіону. Розроблена економіко-математична модель впливу інвестицій в інфраструктуру на економічний розвиток регіону дозволяє визначити оптимальний розподіл інвестиційних коштів в інфраструктуру та інші види економічної діяльності для досягнення максимального зростання ВДВ у регіоні за умови обмеженості ресурсів. Запропоновані напрями вдосконалення організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку можуть бути використані при розробці загальнодержавних і регіональних програм розвитку регіонів.

Результати дисертаційного дослідження в частині обґрунтування напрямів поліпшення стану інфраструктури регіону та відповідних науково-методичних рекомендацій щодо її розвитку використані Головним управлінням економіки Чернівецької обласної державної адміністрації при розробці Концепції соціально-економічного розвитку Чернівецької області на період до 2011 року (довідка №167 від 03.12.2004 р.), Чернівецькою міською радою при розробці Стратегічного плану розвитку міста Чернівці на 2004-2011 роки (довідка №24/18-1195 від 06.12.2004 р.) та Асоціацією працівників туристичної сфери Чернівецької області „Туристична Буковина” при розробці обласної та міської програм розвитку туризму (довідка №23-12 від 15.12.2004 р.).

Окремі методичні розробки та низка основних положень дисертаційної роботи використані у процесі викладання навчальних дисциплін “Інвестиційний менеджмент”, “Державне регулювання економіки”, “Інноваційний менеджмент”, “Економіка підприємства” у Чернівецькому торговельно-економічному інституті Київського національного торговельно-економічного університету (довідка №386^a/01-30 від 18.05.2004 р.) та обласним товариством „Знання” при підготовці і читанні курсів лекцій “Інвестиційний менеджмент”, “Інноваційний менеджмент” (довідка №34/11 від 08.11.2004 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, що викладені у дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні та методологічні аспекти дослідження доповідалися на 11 всеукраїнських і міжнародних конгресах та конференціях, зокрема „Стратегії розвитку економічного потенціалу регіонів: інвестиційні пріоритети та інфраструктура” (Чернівці, 2002 р.); „П’ятий міжнародний конгрес українців” (Чернівці, 2002 р.); „Управління регіональним розвитком” (Сімферополь, 2003 р.); “Стратегія регіонального розвитку: методологія формування, муніципальна специфіка, механізм реалізації” (Чернівці, 2004 р.); „Формування стратегії розвитку регіону на інноваційній основі” (Чернівці, 2004 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення і висновки дисертаційного дослідження відображені у 18 наукових працях дисертанта, серед них: 8 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях; 10 статей, опублікованих у матеріалах всеукраїнських та міжнародних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,5 друкованого аркуша, особисто автору належить 6,3 друкованого аркуша.

Структура дисертації. Специфіка проблем, що стали об’єктом дисертаційного

дослідження, мета та завдання роботи зумовили її логіку та структуру. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та 18 додатків.

Загальний обсяг дисертації викладено на 192 сторінках, основний зміст роботи становить 175 сторінок друкованого тексту, список використаних джерел охоплює 170 найменувань на 17 сторінках. Робота містить 26 рисунків та 12 таблиць.

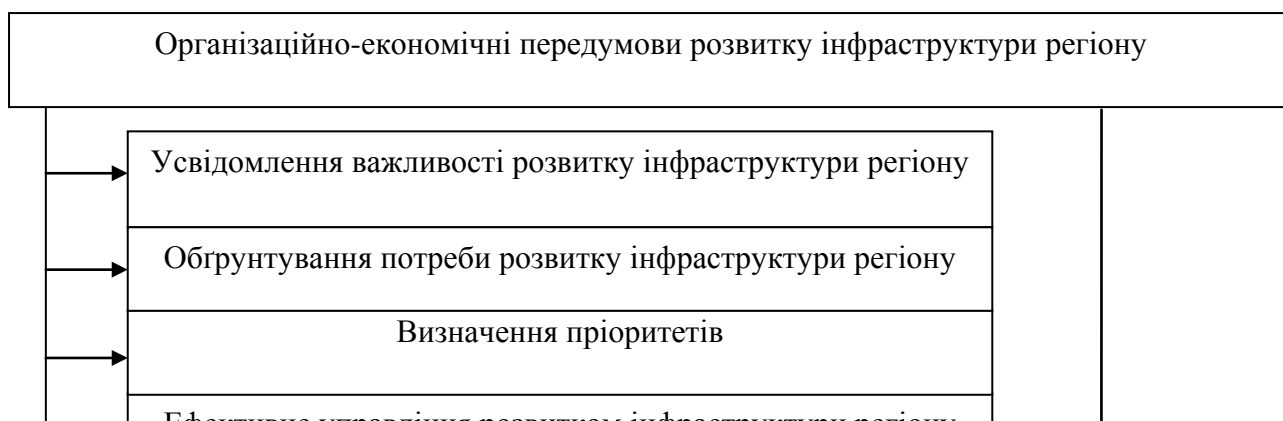
ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок з науковими програмами і темами, основні теоретико-методологічні підходи та методи дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт, наукову новизну, практичне одержаних результатів, відомості про апробацію результатів дослідження, структуру роботи.

Перший розділ **„Теоретико-методологічні засади інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку”** включає три взаємопов'язані підрозділи, де висвітлено науково-теоретичні і методологічні підходи до визначення поняття „інфраструктура”, суть інфраструктури та її значення для забезпечення стійкого розвитку економіки регіону; складові елементи інфраструктурного комплексу регіону та їх місце в економічній системі; методологію оцінки інфраструктурної забезпеченості економічного розвитку регіону.

Становлення сучасної регіональної інфраструктури, яка відповідає вимогам ринку, є одним з ключових моментів соціально-економічного розвитку регіонів. Детальний огляд вітчизняної та зарубіжної наукової економічної літератури вказує на неоднозначність та відмінності у розумінні суті та поняття інфраструктури. Дослідження існуючих підходів до розуміння суті інфраструктури дало змогу автору сформулювати власне визначення цього поняття: інфраструктура регіону – це невід'ємна структурна одиниця господарського комплексу регіону, яка забезпечує створення загальних умов для ефективного управління регіональним розвитком та функціонуванням усіх його сфер і видів діяльності.

Розвиток інфраструктури регіону, адекватної рівню ринкових змін, повинен відбуватися на підставі визначення передумов та основних принципів реалізації даного процесу, спрямованих на реалізацію функцій щодо управління інфраструктурним забезпеченням регіонального розвитку (рис. 1).

Дія чинників економічного зростання значною мірою визначається оптимальним складом та ефективною діяльністю інфраструктури в цілому та окремих її елементів. Інфраструктуру класифікують за функціонально-галузевими складовими як ринкову, соціальну, виробничу, а в територіальному аспекті – загальнодержавну, регіональну, локальну. Проте в існуючих підходах подається далеко не повний перелік складових елементів інфраструктури.

З метою удосконалення класифікації складових елементів інфраструктури було визначено такі її функціонально-галузеві складові, як торгівля, банківська система, охорона здоров'я, освіта, інформаційне забезпечення, ділове обслуговування на різних ієрархічних рівнях (табл. 1).

Таблиця 1

Складові елементи інфраструктури на різних рівнях господарської ієрархії

Функціонально-галузеві складові інфраструктури	Рівні господарської ієрархії		
	Загальнодержавний	Регіональний	Локальний
Торгівля	Загальнодержавні організації – оптові посередники	Галузеві оптові посередники, оптові ринки	Магазини роздрібної торгівлі, продуктові та речові ринки
Банківська система	Універсальні банки загальнодержавного значення	Спеціалізовані банки регіонального значення	Філії банків на місцях
Освіта	Загальнодержавна система початкової, середньої та вищої освіти	Система підготовки та перепідготовки через регіональні Центри зайнятості населення	Тренінги, програми підвищення кваліфікації безпосередньо на підприємстві чи в організації
Охорона здоров'я	Загальнодержавна система охорони здоров'я Лікарні, санаторно-курортні установи загальнодержавного значення	Лікарні, амбулаторії, санаторно-курортні установи регіонального рівня	Лікарні, амбулаторії, медичні пункти

Інформаційне забезпечення	Держкомстат України, Глобальні комп'ютерні мережі, Центральні БД, Урядові комп'ютерні системи, Центральне телебачення, Центральні ЗМІ	Обласне управління статистики Регіональні комп'ютерні системи та мережі, банки даних Регіональне телебачення Регіональні ЗМІ	Локальні комп'ютерні мережі та банки даних, АСУ, Промислове телебачення, локальні телефонні та телефаксові структури передачі інформації, Локальні ЗМІ
Ділове обслуговування	Консультаційне обслуговування з допомогою закладів загальнодержавного призначення, Маркетингові послуги, які здійснюють державні органи	Консультаційне обслуговування з допомогою закладів регіонального призначення, Маркетингові послуги, які здійснюють органи місцевої держадміністрації та приватні структури	Консультаційне обслуговування службами підприємства (планово-економічною, фінансовою, бухгалтерією), Маркетингові послуги, що надаються маркетинговими службами підприємства

Методологія оцінки інфраструктурного забезпечення окремого регіону повинна забезпечувати задоволення пріоритетних регіональних потреб та враховувати при цьому і загальнодержавні інтереси. Проаналізовано та систематизовано основні методики оцінки інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, які дозволяють визначити рівень розвитку інфраструктури та її основних складових – показники розвитку інфраструктури, інтегральний показник рівня розвитку інфраструктури регіону, коефіцієнт забезпечення регіону елементами інфраструктури, ступінь використання інфраструктури регіону, нормативна оцінка інфраструктурної забезпеченості регіону тощо.

Оцінка тих чи інших специфічних особливостей формування інфраструктурного комплексу регіону з використанням зазначених методик є умовно-оціночною, яка переслідує мету виявлення вузьких місць розвитку інфраструктури регіону.

У другому розділі „Загальний аналіз розвитку інфраструктури регіону (на прикладі

Чернівецької області)» проведено загальний аналіз та оцінку розвитку інфраструктури регіону, дана оцінка інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та проаналізовано інвестиційне забезпечення інфраструктурної сфери регіону.

Проведений аналіз діяльності об'єктів виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури Чернівецької області показав, що їх розвиток відбувався нерівномірно. У процесі дослідження існуючого стану транспорту та зв'язку, паливно-енергетичного комплексу, тепло- та водопостачання, будівельного комплексу, закладів охорони здоров'я та освіти, житлово-комунального господарства, рекреаційно-туристичного господарства, окремих підприємств ринкової інфраструктури та торговельної мережі регіону виявлено, що, незважаючи на певні позитивні зрушення останніх років у інфраструктурі регіону, основні показники її розвитку відстають від середніх по Україні.

У 2002-2003 рр. частка валової доданої вартості Чернівецької області, яка формується за рахунок окремих видів економічної діяльності, що відносяться до інфраструктури, збільшилась на 5,3% і склала 60,3% (середній показник по країні – 63,2%). Відставання питомої ваги інфраструктурних галузей регіону від середньодержавного рівня негативно характеризує діяльність цієї сфери та вказує на недостатність її внеску в економічний і соціальний розвиток регіону, узагальнюючим показником якого є ВДВ.

Розрахунки коефіцієнта Успенського (табл. 2) показують, що рівень забезпеченості Чернівецької області основними засобами інфраструктури можна вважати задовільним у порівнянні із середніми показниками по Україні. Проте цього не можна сказати про рівень інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, оскільки регіон використовує потужний інфраструктурний комплекс, який був створений раніше, – це досить щільна мережа залізниць, автомобільних шляхів, трубопроводів та ліній електропередач. Але основні засоби інфраструктури регіону не оновлюються, що не дозволяє використовувати існуючі можливості регіону на належному рівні.

Таблиця 2

Показники забезпеченості інфраструктурою Чернівецької області та України

Рік	Чисельність населення, млн чол	Площа регіону, тис. км ²	ВДВ, млн грн	Основні засоби по елементах інфраструктури регіону, млн грн				Коефіцієнт Успенського			
				всього	виробнича	соці-ал ьна	ринкова	K загальний	K_1 (виробнича)	K_2 (соці-ал ьна)	K_3 (ринкова)
Чернівецька обл.											

2002	0,92	8,1	2135,1	8579	2959	2334	3286	341,28	117,71	92,85	130,72	
2003	0,91	8,1	2445	7798	3091	2293	2414	296,93	117,69	87,31	91,92	
Темпи приросту									-13,00	-0,01	-5,96	-29,68
Україна												
2002	48,0	603,7	204342	592694	260571	94450	237673	327,61	144,03	52,21	131,37	
2003	47,6	603,7	235589	608883	268346	94777	245760	321,86	141,85	50,10	129,91	
Темпи приросту									-1,75	-1,51	-4,03	-1,11

Такий висновок підтвердився і розрахунками, здійсненими за методикою І.В. Вишнякової (табл. 3).

Таблиця 3

Рівень розвитку інфраструктури й ступінь її використання у Чернівецькій області

Рік	I_p	I_u	I_p / I_u	Можливості розвитку інфраструктури регіону ¹
2002	0,42	1,19	0,35	(+)
2003	0,48	1,08	0,44	(+)

Примітка: ¹ (+) – використання можливостей інфраструктури в регіоні існує ($I < 1$); (±) – розвиток інфраструктури в регіоні достатній ($I = 1$); (-) – можливості інфраструктури в регіоні вичерпані ($I > 1$).

Таким чином, фактичний стан інфраструктури регіону не дозволяє активно використовувати наявні резерви виробничих галузей, стримує можливості подальшого використання інфраструктурного комплексу для забезпечення сталого розвитку економіки регіону.

Проведений аналіз інвестиційного процесу та напрямів інвестицій в інфраструктурну сферу регіону в 2001-2003 рр. дає підстави стверджувати, що існуючі тенденції розвитку інфраструктури регіону зумовлені недостатністю її фінансування. При збільшенні абсолютної величини інвестицій постійно зменшувалась їх питома вага у наземному транспорті – на 0,2% (при збільшенні інвестицій на 1,2 млн грн), операціях з нерухомістю – на 0,4% (при збільшенні інвестицій на 21,1 млн грн), освіті – на 0,5% (при збільшенні інвестицій на 2,6 млн грн), діяльності у сфері відпочинку і розваг, культури та спорту – на 0,1% (при збільшенні інвестицій на 1,5 млн грн). Тож, ситуація свідчить про неефективний розподіл коштів, що, у свою чергу, відображається на основних характеристиках розвитку інфраструктури регіону. За вказаний період відбулося зниження абсолютної величини інвестицій у виробництво та розподілення електроенергії, газу та води на 11,7 млн грн (зниження питомої ваги на 14,5%), фінансову

діяльність – на 4,7 млн грн (на 2,3%), громадську діяльність – на 1 млн грн (на 0,3%). Відзначено також, що в 2002-2003 рр. відбулося зменшення інвестування інфраструктурних складових, які є стратегічними напрямками розвитку області, визначеними у Концепції соціально-економічного розвитку Чернівецької області на період до 2011 р.: виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; транспорт; освіта; охорона здоров'я; колективні, громадські та інші послуги.

Порівняння обсягів інвестицій у інфраструктуру регіону та загалом по Україні свідчить про недостатній їх рівень на Буковині, що зумовлює відставання розвитку інфраструктури регіону та зниження питомої ваги забезпечення нею.

У третьому розділі „**Пріоритетні напрями управління інфраструктурним забезпеченням регіонального розвитку**” визначено пріоритетні напрями реалізації організаційно-економічних засад, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку інфраструктури регіону, зокрема застосування сучасних методів управління, створення передумов інвестиційного забезпечення, розробка та застосування стратегічних підходів до планування інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

Відсутність управлінських методик, які дозволили б ефективно спрямовувати процес інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, спонукає до пошуку сучасних ефективних методів управління та запозичення управлінських методик з інших сфер діяльності. Дослідження реального стану інфраструктури регіону зумовило надання пріоритетності застосуванню методики бенчмаркінгу для визначення напрямів розвитку інфраструктури регіону.

Аналізуючи порядок використання бенчмаркінгу, встановлено, що всі його етапи можуть бути адаптовані і до вирішення проблеми інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку (рис. 2).

Основними перевагами застосування бенчмаркінгу як пріоритетного напрямку реалізації організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку є наступні положення:

1) ефективність застосування бенчмаркінгу доведена протягом багатьох років його успішного використання у різних сферах діяльності як одного з найпоширеніших методів управління бізнесом у великих міжнародних корпораціях;

2) визначення пріоритетних напрямів розвитку інфраструктури регіону вимагає досить серйозних ресурсів – коштів, персоналу, часу тощо для проведення власних досліджень. Тому використання бенчмаркінгу може заощадити ці ресурси шляхом знаходження готових рішень або ж їх „напівфабрикатів”;

3) ефективність бенчмаркінгу залежить від обґрунтування вибору об’єктів, необхідних для порівняння і детального аналізу окремих складових процесу управління розвитком інфраструктури;

4) підвищення ефективності застосування бенчмаркінгу можливе за умови розширення інформаційної бази внаслідок використання декількох прикладів для опису однієї проблеми.

Визначаючи ефект, який може забезпечити бенчмаркінг, варто мати на увазі, що ніколи і ніким не піддавався сумніву факт вигідності обміну досвідом і його вивчення.

Створення передумов інвестиційного забезпечення як один із напрямів реалізації організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку передбачає застосування методів прогнозування для визначення оптимального обсягу інвестицій у інфраструктуру регіону. В дисертації детально розглянуто залежність між обсягами інвестицій в основний капітал, з одного боку, та економічним і соціальним розвитком регіону, узагальнюючим показником якого є ВДВ, – з другого. Враховано, що до обсягу інвестицій в основний капітал у Чернівецькій області частково входили витрати на розвиток інфраструктури регіону в цілому, і їх обсяги виділено окремо (табл. 4).

ВДВ та обсяги інвестицій в основний капітал та в інфраструктуру

по Чернівецькій області у 1995-2003 рр.

(у фактичних цінах, млн грн)

	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
ВДВ загальна	612,2	840,9	917,5	916,5	1066,6	1313,3	1864	2135,1	2445,0
Інвестиції в основний капітал	168,0	136,9	112,9	101,0	116,6	140,8	239,8	326,0	520,2
Інвестиції в інфраструктуру	139,8	83,9	80,8	79,7	63,9	65,7	196,6	266,3	426,9

Залежність між обсягом інвестицій в основний капітал та економічним зростанням регіону можна подати наступним чином:

$$Y_{ВДВ} = 811,72 + 0,015 \times I_k^2 - 0,71 \times I_k, \quad (1)$$

де $Y_{ВДВ}$ – ВДВ, млн грн, I_{in} – інвестиції в інфраструктуру, млн грн, I_k – інвестиції в основний капітал, млн грн.

Модель залежності зростання ВДВ регіону від інвестицій у інфраструктуру матиме наступний вигляд:

$$Y_{ВДВ} = 1531,54 + 0,05 \times I_{in}^2 - 11,07 \times I_{in}. \quad (2)$$

Залежність обсягу економічного зростання регіону від інвестицій в інфраструктуру та інших інвестицій у основний капітал (далі – решта інвестицій) описується наступною моделлю:

$$Y_{ВДВ} = 610,99 + 0,017 I_{in}^2 + 0,12 I_r^2, \quad (3)$$

де $Y_{ВДВ}$ – ВДВ, млн грн, I_{in} – інвестиції в інфраструктуру, млн грн, I_r – інші інвестиції в основний капітал (решта інвестицій).

Згідно побудованої моделі, зростання інвестицій в інфраструктуру на 1% від середнього рівня приводить до зростання ВДВ приблизно на 0,28%, а збільшення решти інвестицій на 1% приведе до зростання тільки на 0,2%, що вказує на вищу ефективність інвестицій у інфраструктуру в порівнянні з рештою інвестицій. Просторова побудова даної моделі зображена на рис. 3.

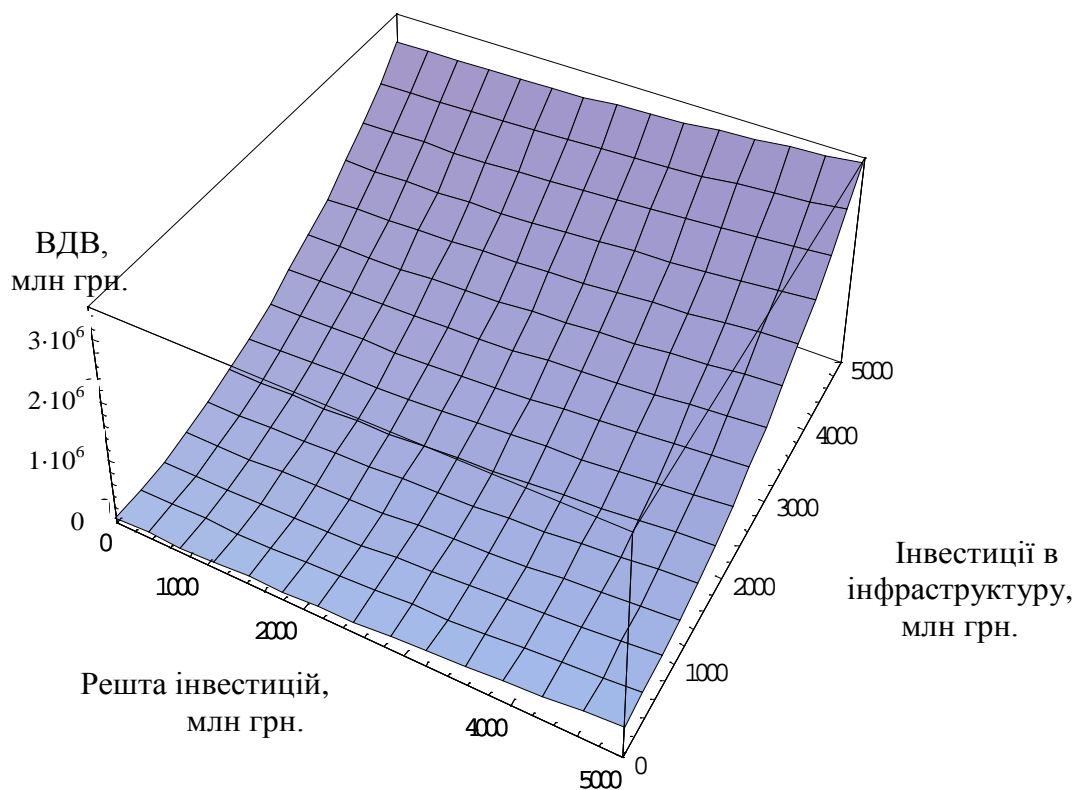

Рис. 3. Залежність зростання ВДВ від розподілу інвестицій в інфраструктуру та решти інвестицій

Цінність розробленої та адаптованої на прикладі Чернівецької області економіко-математичної моделі визначається тим, що за її допомогою можна прогнозувати розвиток економіки окремого регіону, якщо визначено необхідний обсяг валової доданої вартості, який потрібно досягти. Крім того, на основі даної моделі можна визначити оптимальний розподіл інвестиційних коштів в інфраструктуру та решту галузей для досягнення максимального зростання ВДВ у регіоні за умови обмеженості ресурсів.

Важливим напрямом удосконалення організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку є застосування стратегічних підходів до планування розвитку інфраструктури регіону. Процес формування та реалізації запропонованої стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку включає формування концептуальних засад та цільових орієнтирів; аналіз зовнішніх факторів впливу; оцінку та вибір стратегічної альтернативи; реалізацію та контроль стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

Розроблено алгоритм реалізації стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, який ґрунтується на отриманих результатах дисертаційного дослідження та визначених етапах процесу розробки стратегії (рис. 4).

Проведене дослідження дає можливість зробити висновок, що запропонована стратегія, з урахуванням відзначених та розглянутих чинників, є дієвим фактором сприяння економічному

розвитку регіону.

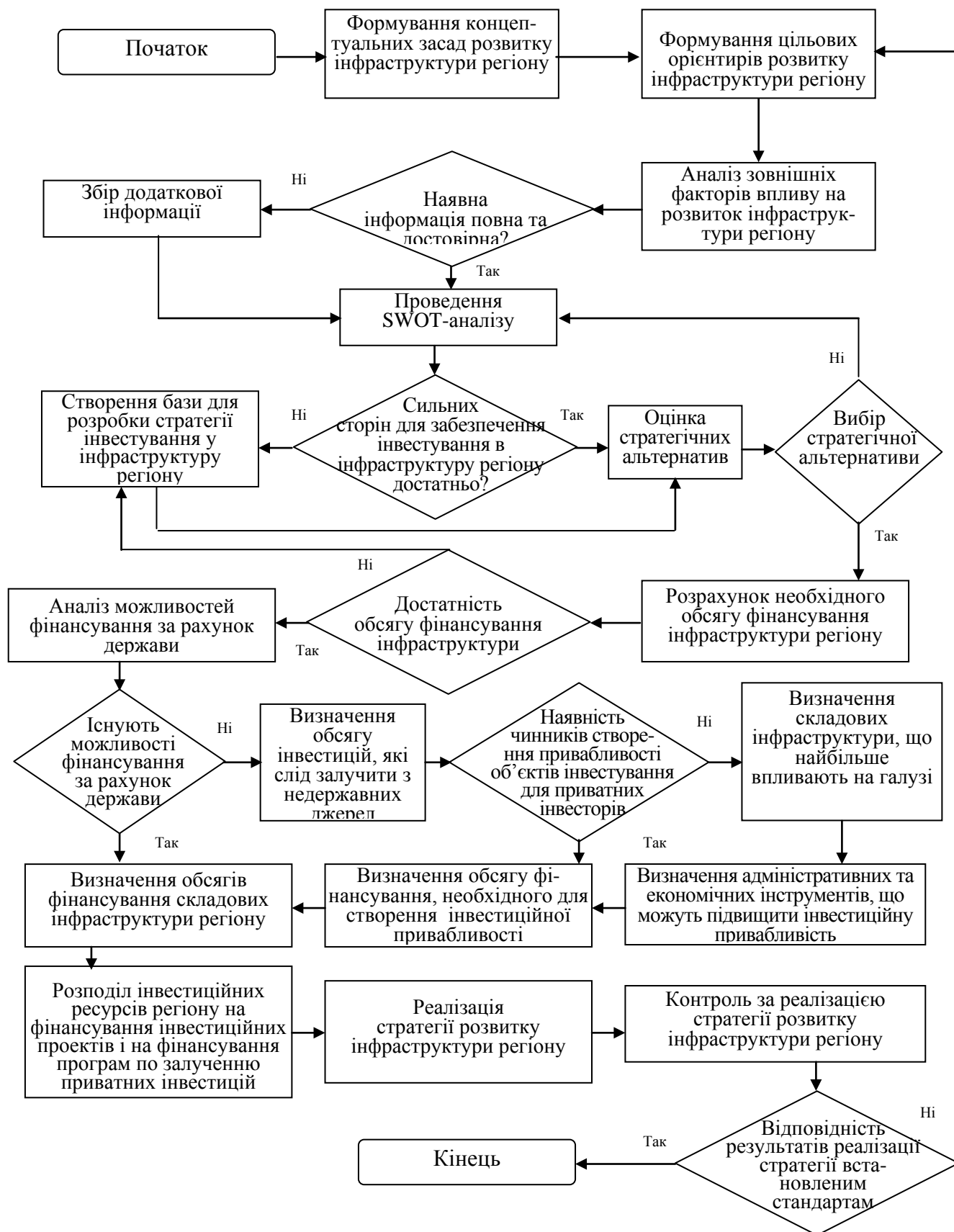

Рис. 4. Алгоритм реалізації стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та визначено пріоритетні напрями їх реалізації. Основні висновки концептуального, теоретичного та практичного напрямку, одержані шляхом наукового дослідження і узагальнення отриманих результатів, зводяться до наступного.

1. Дослідження існуючих підходів до розуміння економічної суті і змісту інфраструктури дозволяє визначити інфраструктуру регіону як невід'ємну структурну одиницю господарського комплексу регіону, яка забезпечує створення загальних умов для ефективного управління регіональним розвитком та функціонуванням всіх його сфер і видів діяльності.

2. Визначено, що інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку повинно базуватися на основі організаційно-економічних засад, які включають: обґрунтування важливості проблеми забезпечення економіки регіону інфраструктурою; окреслення напрямів та методів її дослідження; проведення аналізу, що характеризує загальний стан інфраструктури та рівень інфраструктурної забезпеченості регіону, стан інвестиційного процесу; розробку методик, спрямованих на удосконалення інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

3. Кількісна оцінка розвитку інфраструктурних складових та їх впливу на соціально-економічний розвиток регіону здійснюється на основі методичних підходів до оцінки інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку. Дослідження рівня інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку шляхом застосування коефіцієнта Успенського та методики І.В. Вишнякової вказує на недоліки у розвитку інфраструктури регіону, оскільки її фактичний стан не дозволяє активно використовувати наявні резерви виробничих галузей, стримує можливості подальшого використання інфраструктурного комплексу для забезпечення сталого розвитку економіки регіону.

4. Загальний аналіз розвитку інфраструктури окремо взятого регіону показав, що, незважаючи на певні позитивні зрушення, які відбулися в останні роки в інфраструктурі регіону, основні показники її розвитку відстають від середніх по Україні. Питома вага інфраструктурних галузей у валовій доданій вартості регіону відстає від середньодержавного рівня, що свідчить про недостатній рівень розвитку цієї сфери діяльності та вказує на недостатність її вкладу в економічний і соціальний розвиток регіону, узагальнюючим показником якого є ВДВ. Автором визначено, що існуючі тенденції розвитку інфраструктури регіону, зокрема, зумовлені недостатністю фінансування даної сфери у порівнянні із загальнодержавними показниками.

5. Визначено, що пріоритетними напрямками реалізації основних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку є застосування сучасних методів управління, створення передумов інвестиційного забезпечення, удосконалення законодавчого забезпечення, розробка та

застосування стратегічних підходів до планування розвитку інфраструктури регіону.

6. Дослідження існуючого стану інфраструктури регіону зумовило необхідність надання пріоритету застосуванню бенчмаркінгу для визначення напрямів розвитку інфраструктури регіону – систематичної діяльності, спрямованої на пошук, оцінку і навчання на кращих прикладах.

Застосування бенчмаркінгового підходу дасть можливість регіонам запозичити кращий досвід основних напрямків та шляхів розвитку інфраструктури, ефективніших від аналогічних регіональних проектів, сприятиме зниженню ризику, дозволить уникнути багатьох помилок, а також скоротити часові і фінансові витрати, пов'язані з набуттям власного досвіду шляхом проведення експериментів.

7. Створення передумов інвестиційного забезпечення, як один із напрямів реалізації організаційно-економічних засад розвитку, передбачає застосування методів прогнозування для визначення оптимального обсягу інвестицій у інфраструктуру регіону. Побудована економіко-математична модель, що визначає залежність між обсягами інвестицій в основний капітал, з одного боку, та економічним і соціальним розвитком регіону, узагальнюючим показником якого є ВДВ, – з другого. За допомогою розробленої моделі визначається оптимальний розподіл інвестицій в основний капітал на інвестиції в інфраструктуру та решту інвестицій для досягнення максимального зростання ВДВ у регіоні за умови обмеженості ресурсів.

8. Запропонована стратегія інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, в межах якої обґрунтовано необхідність акцентування уваги на інвестуванні інфраструктури регіону. Розроблено алгоритм реалізації стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, який ґрунтується на отриманих результатах дисертаційного дослідження та визначених етапах процесу розробки стратегії.

Основний зміст та висновки дисертації викладені у публікаціях:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Бутирська І.В. Методологічні аспекти аналізу суті та класифікації інфраструктури // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Вип. III. Економічні науки. – Чернівці: АНТ Лтд, 2002. – С.76-83. (0,5 д.а.).
2. Бутирська І.В. Розвиток інфраструктури як пріоритетна ланка загальноекономічного розвитку територій // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: АНТ Лтд, 2003. – Вип. II. Економічні науки. – С.152-163. (0,5 д.а.).
3. Бутирська І.В. Методичні підходи формування комплексу інфраструктури товарного ринку регіону // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Вип. III. Економічні науки. – Чернівці: АНТ Лтд, 2003. – С.181-202. (1,0 д.а.).

4. Бутирська І.В. Зарубіжний досвід реалізації державної стратегії розвитку інфраструктури // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: АНТ Лтд, 2004. – Вип. II. Економічні науки. – С.328-337. (0,5 д.а.).
5. Бутирська І.В. Сучасні стратегічні підходи до планування розвитку інфраструктури регіону // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Вип. II. Економічні науки. – Чернівці: АНТ Лтд, 2005. – С.77-90. (0,6 д.а.).
6. Бутирська І.В. Основні напрями активізації інвестування інфраструктури регіону // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2005. – №6. – С.251-258. (0,5 д.а.).
7. Школа І.М., Бутирська І.В. Доцільність застосування методики бенчмаркінгу для визначення напрямів розвитку інфраструктури регіону // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С.84-91. (0,5 д.а.).
Особистий внесок автора: визначено порядок поетапної адаптації методики бенчмаркінгу до управління інфраструктурою; принципи бенчмаркінгу та етапи управління розвитком інфраструктури регіону з використанням бенчмаркінгу. (0,3 д.а.).
8. Бутирська І.В. Сучасні тенденції розвитку транспортної інфраструктури Чернівецької області // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: АНТ Лтд, 2005. – Вип. IV. Економічні науки. Ч.2. – С.358-367. (0,5 д.а.).

Матеріали конференцій:

9. Бутирська І.В. Структура та особливості розвитку інфраструктури регіону в умовах ринкової економіки // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: 36. наук. пр. за матеріалами XIII міжнар. наук.-практ. конференції (9-10 квітня 2002 року, Чернівці). Вип. II. Економічні науки. У 2-х ч. – Чернівці: АНТ Лтд., 2002. – Ч.II. – С.153-159. (0,4 д.а.).
10. Бутирська І.В. Становлення інфраструктури регіонів, адекватної європейським країнам – шлях до європейської інтеграції України // Матеріали наук.-практ. конф. “Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз”. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – С.28-29. (0,1 д.а.).
11. Бутирська І.В. Проблеми розвитку інфраструктури товарного ринку регіону // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. "Економічна теорія: сучасні проблеми розвитку сфери товарного обігу". У 2 ч. – К., 2002. – 254 с. – Укр., рос. та англ. мовами. – Ч.1. – С.190-192. (0,1 д.а.).
12. Бутирська І.В. Особливості розвитку інфраструктури в регіоні // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Управління регіональним розвитком”. – Сімферополь: Кримська академія природоохоронного та курортного будівництва, 2003. – С.22-24. (0,2 д.а.).

13. Бутирська І.В. Основні шляхи поліпшення стану ринкової інфраструктури // Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції "Стратегія регіонального розвитку: методологія формування, муніципальна специфіка, механізм реалізації" 27 січня 2004 р. В двох частинах. – Чернівці: Рута, 2004. – Ч.1. – С. 255-261. (0,3 д.а.).
14. Бутирська І.В. Бенчмаркінг як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств інфраструктури // Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період (Збірник наукових праць Другої Міжнародної науково-практичної конференції 22-23 квітня 2004 року у Хмельницькому інституті бізнесу). – Хмельницький: ТОВ НВП „Еврика”, 2004. – С.274-276. (0,1 д.а.).
15. Бутирська І.В. Сучасні підходи до формування інфраструктурного комплексу регіону // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 13-14 травня 2004 року. – Вип. I. Економічні науки. Ч. 2. – Чернівці: АНТ Лтд, 2004. – С.278-281. (0,2 д.а.).
16. Бутирська І.В. Основні напрямки розвитку інфраструктури туристичного комплексу // Матеріали Другої міжвузівської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців “Муніципальне управління: досвід, проблеми та перспективи”. Чернівці, 12-13 листопада 2004 р. – Чернівці: Рута, 2004. – С.18-22. (0,2 д.а.).
17. Бутирська І.В. Проблеми та напрями активізації інвестування інфраструктури регіону // Тези доповідей і виступів VI міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених “Фінансовий і банківський менеджмент: досвід та проблеми”. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2004. – С.151-152. (0,1 д.а.).
18. Бутирська І.В. Розвиток транспортної інфраструктури туристичного комплексу Буковини // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: АНТ Лтд, 2005. – Вип. III. Економічні науки. – С.89-94. (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Бутирська І.В. Організаційно-економічні засади інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку. – Рукопис (192 стор.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Інститут регіональних досліджень НАН України, Львів, 2005.

У дисертації обґрунтовано теоретичні й методологічні підходи щодо удосконалення організаційно-економічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку та визначені пріоритетні напрями їх реалізації.

Здійснено системний аналіз теоретико-методологічних засад інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку в сучасних умовах. Проаналізовано розвиток інфраструктури регіону та напрями інвестицій в інфраструктурну сферу регіону. Обґрунтовано доцільність застосування та адаптовано методику бенчмаркінгу для визначення напрямів розвитку інфраструктури регіону. Побудовано економіко-математичну модель впливу інвестицій в інфраструктуру на економічний розвиток регіону. Запропоновано стратегічні підходи до планування розвитку інфраструктури регіону та розроблено алгоритм реалізації стратегії інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку.

Ключові слова: регіон, інфраструктура регіону, інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку, розвиток інфраструктури регіону.

АННОТАЦИЯ

Бутырская И.В. Организационно-экономические основы инфраструктурного обеспечения регионального развития. – Рукопись (192 стр.).

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 – Размещение производительных сил и региональная экономика. – Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 2005.

В диссертации осуществлено теоретическое обоснование и новое решение научно-прикладной проблемы определения основных теоретических и методологических подходов усовершенствования организационно-экономических основ инфраструктурного обеспечения регионального развития и формирования приоритетных направлений их реализации.

Осуществлен системный анализ теоретико-методологических основ инфраструктурного обеспечения регионального развития в современных условиях. Определение состава и иерархической зависимости элементов современной региональной инфраструктуры, а также экономической сути и содержания понятия инфраструктуры позволило определить инфраструктуру региона как неотъемлемую структурную единицу хозяйственного комплекса региона, которая обеспечивает создание общих условий для эффективного управления региональным развитием и функционированием всех его сфер и видов деятельности. Усовершенствованы существующие подходы к классификации составных частей инфраструктуры за двумя направлениями – иерархическими уровнями и функционально-отраслевыми составными, а именно таких, как торговля, банковская система, здравоохранение, образование, информационное обеспечение, деловое обслуживание.

Автором проанализировано развитие инфраструктуры региона и дана оценка уровня инфраструктурной обеспеченности, которая позволяет установить важнейшие тенденции и закономерности в данной сфере. Общий анализ развития производственной, социальной и рыночной

инфраструктуры Черновицкой области показал, что, несмотря на определенные положительные сдвиги, которые были характерными в последние годы, основные показатели ее развития отстают от средних показателей по Украине. Проведен анализ инвестиционного процесса и направлений инвестиций в инфраструктурную сферу региона. Сравнение объемов инвестиций в инфраструктуру региона и вообще по Украине свидетельствует о недостаточном их уровне на Буковине. Определены приоритетные направления реализации организационно-экономических основ инфраструктурного обеспечения регионального развития: применение современных методов управления, создание предпосылок инвестиционного обеспечения, разработка и применение стратегических подходов к планированию инфраструктурного обеспечения регионального развития.

Отсутствие на сегодняшний день управленческих методик, которые разрешили бы эффективно направлять процесс инфраструктурного обеспечения регионального развития, предопределяет необходимость осуществлять поиск современных эффективных методов управления и заимствовать управленческие методики из других сфер деятельности. Анализ существующего состояния инфраструктуры региона обусловил необходимость предоставления приоритета применению бенчмаркинга для определения направлений развития инфраструктуры региона.

Установлена корреляционная зависимость между объемами инвестиций (в основной капитал, а также в инфраструктуру) и экономическим и социальным развитием региона (ВДС). Разработана и проанализирована экономико-математическая модель влияния инвестиций в инфраструктуру на экономическое развитие региона, которая дает возможность определить оптимальное распределение инвестиционных средств в инфраструктуру и остальные отрасли экономической деятельности для достижения максимального возрастания ВДС в регионе при условии ограниченности ресурсов. Данная модель позволяет прогнозировать развитие экономики отдельного региона, если определен необходимый объем валовой добавленной стоимости.

Автором разработаны основные стратегические подходы к планированию развития инфраструктуры региона, а также алгоритм реализации стратегии инфраструктурного обеспечения регионального развития.

Ключевые слова: регион, инфраструктура региона, инфраструктурное обеспечение регионального развития, развитие инфраструктуры региона.

SUMMARY

Butyrska I.V. Organization-Economic Bases of Infrastructural Maintenance of Regional Development. – Manuscript (192 pages).

Thesis for obtaining a scientific degree of the candidate of economic sciences by speciality 08.10.01 – Accommodation of productive forces and regional economy. – The Regional Research Institute of the National Academy of Science of Ukraine, L'viv, 2005.

The author substantiates theoretical and methodological approaches as to organization-economic principles improvement of regional development infrastructural maintenance and defines priority directions of their realization.

The work consist in the system analysis of the theoretical-methodological principles of the regional development of infrastructural maintenance nowadays. The development of the regional infrastructure and the directions of investment in the infrastructural sphere of a region is analyzed. The expediency of benchmark application for identifying directions of a regional infrastructural development is reasoned. The economic-mathematical model of influence of the investments in an infrastructure upon the regional economic development is developed. The strategic approaches to planning development of a regional infrastructure are suggested and the realization algorithm of strategy of infrastructural maintenance of regional development is considered.

Key words: region, infrastructure of a region, infrastructural maintenance of regional development, development of an infrastructure of a region.